

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ СЕМІНАР
II КАНТІВСЬКІ ЧИТАННЯ**

(22 квітня 2022 р.)

Київ – 2022

ЗМІСТ

Єсіненко Габрієла

МИСЛЕННЄВА СПАДЩИНА КАНТА ТА ГЕГЕЛЯ.....4

Моргун Євген Євгенович

РЕВОЛЮЦІЯ ГНОСЕОЛОГІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПОГЛЯДІВ ІММАНУЇЛА
КАНТА 6

Воєводська Калерія Мар'янівна

«КОПЕРНІКАНСЬКИЙ» ПЕРЕВОРОТ І. КАНТА. 8

Декусар Інна Володимирівна

МЕЖІ РОЗУМУ ІММАНУЇЛ КАНТ.....10

Габрільчук Діана Олександрівна

ВЧЕННЯ І. КАНТА ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО.....13

Захарова Дар'я Олександрівна

ЧИ МОЖЕ ІСНУВАТИ КАТЕГОРИЧНИЙ ІМПЕРАТИВ КАНТА? 16

Калька Наталя Тарасівна

ЕТИКА І. КАНТА І СУЧАСНІСТЬ: ТРАКТУВАННЯ ВИСЛОВІВ
ФІЛОСОФА У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЙ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ...18

Бондарчук Ілля Віталійович

ВНЕСОК ІММАНУЇЛА КАНТА В РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ
ФІЛОСОФІЇ.....20

Кичкирук Вікторія Володимирівна

ІДЕЇ МИРУ ЗА І. КАНТОМ: ФІЛОСОФСЬКЕ ОБҐРУНТУВАННЯ.....22

Шеремет Маргарита Миколаївна ВЧЕННЯ КАНТА І СУСПІЛЬСТВО ХХІ СТОЛІТТЯ.....	25
Децюра Катерина РОЗУМІННЯ СВОБОДИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	28
Волощенко Артем Іванович ІДЕЯ МИРУ КАНТА В СУЧАСНОСТІ.....	30
Деркач Діана Миколаївна ДУХОВНІСТЬ ТА СУТНІСТЬ ЛЮДИНИ.....	33
Брик Анна ЕТИКА КАНТА І СУЧАСНІСТЬ.....	35

Єсіненко Габріела
*студентка факультету ветеринарної медицини,
Національного університету біоресурсів
і природокористування
України
(м. Київ, Україна)*

Науковий керівник:
Супрун А.Г.
*канд. філос. наук, доцент кафедри
філософії та міжнародної комунікації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

МИСЛЕННЄВА СПАДЩИНА КАНТА ТА ГЕГЕЛЯ

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель був, на ряду з Імануїлом Кантом, значущим представником німецького філософії. Саме їх вважають одними з найбільших філософів усіх часів. Як Кант, так і Гегель є авторами багатьох визначних та впливових праць на всю подальшу філософію. Одними із найбільших заслуг цих філософів є сформована та теоретично оформлена ідейна спадщина, що стосується визначення найскладніших ліній думок всієї західної традиції: її філософське, систематичне та всебічне відображення: від онтології до естетики й політичної теорії. Саме їх ідеї сприяли народженню соціальних та історичних дисциплін у їхньому сучасному розумінні. До прикладу, Гегелівська філософія була визначена, серед іншого, як абсолютний ідеалізм. У своїй статті Гегель каже, що в пристойному суспільстві не мислитиме абстрактно, бо це дуже просто і може привести до неправильних думок про людей, явища та події.

Загалом «абстрагування» - це філософський і логічний метод, який дає змогу переходити від конкретних ознак до загальних. Під час такої операції можна допустити багато помилок і зробити неправильні висновки. У підтримку цього Гегель наводить приклад убивці. Убивця ззовні був дуже гарний. Чимало людей дивувалися, а дехто і не вірив, що такий гарний чоловік може бути вбивцею. Люди робили оцінку вбивці опираючись лише на його зовнішність і не беручи до уваги інших деталей його життя.

За Гегелем, суспільство ставиться до абстрактного «як до чогось піднесеного», уникає його «не тому, що вважає дуже незначним, а тому що вважає його чимось надто високим і значним за великим рахунком. В абстракціях як таких взагалі немає нічого поганого, адже вони слугують для вирішення певних складних питань. Наприклад, жоден математик не зміг би розв'язати рівняння невідомою, адже будь-які подібні рівняння розв'язуються тільки за допомогою даного типу мислення, а фізики, як і математики, , як і хіміки, наприклад, не змогли займатися наукою, бо більшість понять, якими вони оперують, є абстракціями. Власне, проблеми постають тоді, коли в мисленні людини абстрактного стає більше, ніж конкретного: перше є протилежністю звичайної системи мислення що базується на причинно-наслідкових зв'язках . Абстракція - це якесь узагальнення конкретних явищ вони перебувають виключно в наших міркуваннях, позначають відразу безліч явищ, але не призводять до розуміння, воно вириває речі з контексту, розглядаючи їх окремо, отже є фрагментарним. Конкретне мислення є складнішим типом мислення, оскільки є системним, оскільки будується на причинно-наслідкових зв'язках, є послідовним. Принциповою відмінністю цих двох типів мислення є те, що в той час як абстрактне тяжіє до узагальнення, конкретне мислення розглядає всі аспекти: як внутрішні, так зовнішні , тим самим пізнюючи речі віхсуті.

Тож оглядаючи філософію Канта та Гегеля, можна зробити висновок, що наше пізнання – це процес, який можна обмежити лише своїми бажаннями, воно базується на активності суб'єкта, а мислитині про щось ні в

якому разі не можна, опираючись лише на одну його ознаку. Щоб мислення було правильним потрібно не абстрагувати, а враховувати всі елементи, дивитись на все, в першу чергу, цілісно і лише тоді переходити до конкретики.

Моргун Євген Євгенович

Бакалавр факультету захисту рослин,

біотехнології та екології

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

РЕВОЛЮЦІЯ ГНОСЕОЛОГІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПОГЛЯДІВ ІММАНУЇЛА КАНТА

*Діючи за велінням серця, керуйся
розумом і вірою – твій максимум стане
законом для інших*

Кант сформулював основну ідею перевороту про те, що предмети повинні узгоджуватися з людським знанням. Він протиставляє таке ставлення традиційній інтерпретації знання, яка стверджує, що будь-яке знання людей має відповідати предмету. Кант мовив «Усі наші знання починаються з почуттів, переходять потім до розуміння і закінчуються розумом. Немає нічого вищого за розум».

У гіпотезі Коперника, як і в практиці всієї сучасної теорії, математики та експериментальних природничих наук, Канта приваблювала ідея людської пізнавальної ініціативи, здатності розуму не пасивно підпорядковуватися об'єктам, тоді як вона полягає в тому, щоб примушувати природу відповідати на запитання, до наперед сформульованих принципів і законів,

підтверджувати заздалегідь встановлені припущення розуму, досягати очікуваних результатів цілеспрямованих експериментів, тощо.

Німецький філософ вбачає у прагненні розуму вийти за межі досвіду джерело природної і неминучої ілюзії, яка виражає «природну схильність» розуму до досягнення абсолютного знання про «перші і вищі підстави всього сущого», а саме сутності «простої» і безсмертної душі, світу в цілому і Бога. «Існують два основні стовбури людського пізнання, що зростають, мабуть, з одного загального, але невідомого нам кореня, а саме чуттєвість і розум: за допомогою чуттєвості предмети нам даються, розумом же вони мисляться» - Кант.

Вся критична філософія Канта ґрунтується на двох вихідних передумовах, а саме визнанні існування двох речей в собі – об'єктивного і суб'єктивного. Довести їх реальність або існування поза пізнання неможливо, проте і без них не можна зрозуміти й обґрунтувати ні можливості досвіду або необхідного знання, ні можливості ідеї свободи.

Ідея свободи згідно об'єктивної логіки кантівських побудов всього лише відтворює вже спочатку допущену передумову чуттєвого пізнання, тобто поняття душі, що «впливає на себе» своєю власною діяльністю. Саме у цьому Кант вбачав підтвердження своєї первинної, аналогічної коперніканській, гіпотези, поняття якої мають бути піддані випробуванню, підтверджені або спростовані експериментом. І лише на підставі всієї критики чистого розуму він вважав за можливе не лише усунути протиріччя розуму з самим собою, але й вирішити питання про існування речі в собі в обох її значеннях.

Німецький філософ доходить висновку, що в людському житті, в її ставленні до світу існують такі глибинні таємниці, такі сфери, де наука безсила. Людина з одного боку, є частиною світу явищ, де все обумовлене, де її характер визначає її схильності, пристрасті й умови, в яких вона діє, але з другого, людина, крім цієї практичної реальності, причетна до світу «речей у собі», які, породжуючи всю різноманітність відчуттів, діють на органи її чуття. Людина як головний суб'єкт пізнавальної діяльності переходить від незнання

до знання, уможливліючи його власними, внутрішніми передумовами. «Дві речі наповнюють душу завжди новим і все сильнішим подивом і благоговінням, ніж частіше і триваліше ми роздумуємо про них, — це зоряне небо наді мною і моральний закон у мені».

Воєводська Калерія Мар'янівна
*Бакалавр факультету захисту рослин,
біотехнологій та екології
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

«КОПЕРНІКАНСЬКИЙ» ПЕРЕВОРОТ І. КАНТА.

*Наше пізнання починається з відчуття,
переходить у розуміння, закінчується причиною*
I. Кант

Простір і час – поняття доволі сталі та «зрозумілі» для сьогодення, проте їх трактування може загнати вас у прірву з думок і різних-різних суджень. За Кантом: «Простір і час - це рамки, в яких розум обмежений для побудови свого досвіду реальності». Так і філософія, як форма пізнання світу розвивається «у ногу з часом», з простором, із знанням.

Чи був І. Кант свого роду революціонером? Так! Заглибившись саме у тему гносеології через призму його філософії можна побачити сьогодення – сучасний світ... Ще задовго до перевороту вважалося, що межі пізнання немає, так само як і знанням, насправді, я була впевнена у тому ж, абсолютно до того моменту, коли познайомилась ближче із мудрістю Канта. Він стверджував, що наукові знання відповідають дійсності лише завдяки тому, що це знання уже було вкладено у розум та погоджено з ним. Чи можу я з цим не погодитись? Не можу. Ідеї - це уявлення про мету, до якої прагне розум, про

те ідеї не ототоженні з реальними предметами. Коли розум звертається до ідеї світу, то зустрічається із суперечностями, які не можна вирішити, так званими антиноміями, яких Іммануїл Кант виділяє чотири: перша - світ має кінець у просторі та часі і світ безмежний у просторі та часі; друга - усе у світі просте та неподільне, усе у світі складне та поділяється; третя - у світі існує свобода, у світі немає свободи, усе відбувається внаслідок необхідності; четверта - існує Бог як першопричина світу, не існує ніякої першопричини світу, тобто Бога. Отже, розумове пізнання світу також неможливе. Після осмислення моя уява малює сучасність – хтось дуже майстерно керує компанією – знання доступні для кожного, проте не кожен розум може досягти його. Так само і з філософією, до прикладу.

Сам же Кант вбачав лише дві складові знання – чуттєвість та розсудок, два взаємопов'язані компоненти, які не існують окремо: зміст розсудку дається чутливістю – «Усі наші знання починаються з почуттів, переходять потім до розуміння і закінчуються розумом. Немає нічого вищого за розум».

«Думки без змісту порожні, відчуття без понять - сліпі» -мовив Іммануїл. Розсудок на думку німецького мислителя підводить чуттєвий матеріал під загальні категорії та поняття – або ж емпіричні (якщо у них містяться відчуття) або чисті .

«Чисті поняття» - ті, що містять лише «форму мислення про предмет узагалі» - категорії, якими володіє кожна людина, оскільки вони складають структуру її пізнання. Самі категорії – не знання, а лише форми мислення. Простір і час на думку Канта не об'єктивні властивості предметів та явищ, а загальні форми сприйняття, апріорно властиві людині.

Під «коперніканською революцією» криється зміна парадигм з моделі світобудови Птолемея, яка стверджувала, що Земля є центром Всесвіту, на геліоцентричну модель з Сонцем в центрі нашої сонячної системи. Вчення Коперника означало революційну перебудову не тільки в астрономії та науці, а й у наукових дослідженнях. Це призвело до принципової зміни способу

мислення натуралістів, повернувши його від звичної і рафінованої часом догми до безпосереднього вивчення реального світу.

Саме «коперніканський переворот» Канта висвітлюється у ствердженні того, що «не знання мають узгоджуватися з дійсністю, як вважалося раніше, а дійсність як предмет знання має узгоджуватися з тим апіорним категоріальним апаратом, що дається людині до будь-якого досвіду».

Неперевершеність Іммануїла Канта висвітлюється в тому, що ним вперше розглянуто пізнання не як споглядання, а як діяльність, що проходить за власними законами, саме він розкрив взаємозв'язок чуттєвого та раціонального у пізнанні. Філософ обґрунтував питання самоцінності людини — ні за яких обставин вона не може виступати засобом, а лише метою. Виділив як найважливішу характеристику особи — її незалежність, тобто свободу та самозаконність. Філософія Іммануїла Канта стала своєрідним підґрунтям та основою для подальшого розвитку німецької класичної філософії.

Декусар Інна Володимирівна,

Студентка 4 курсу,

спеціальність «Право»,

Національного університету біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

МЕЖІ РОЗУМУ ІММАНУЇЛ КАНТ

Дана тема є найбільш відомою і докладно розглядається в філософській теорії, здійснено присвяту критиці метафізики Канта. Філософ спростовує серію передбачуваних доказів існування Бога («Ідеал чистого розуму») і душі («Паралогізм»). Він також демонструє, що деякі судження про «світових цілісності» в рівній мірі можна довести, як і довести їх протилежності, такі як твердження про те, що простір має бути необмеженим і що воно повинно бути

обмеженим. Мендельсон говорив від імені багатьох сучасників Канта, називаючи його «руйнівником всього» за руйнівні претензії розуму на трансцендентне прозріння.

Встановлюючи ці межі метафізичного знання, наміри Канта не просто деструктивні. Кант бачить, що нездатність метафізики встановити надійну основу - в тому, що ми можемо знати, - була більш руйнівною, ніж будь-яка критика. В руках теологів і метафізиків розум зажадав знання, якого він не може мати, що призвело до порожніх битв, що викликають явний скептицизм. Навпаки, критика Канта спрямована на те, щоб для розумних претензій, які можуть бути виправдані існує здатність прояснити, щось основне.

На початку Доктрини методу Кант посилається на біблійну історію Вавилону[1]. Бог покарав за спробу побудувати «вежу, яка досягне небес» плутаниною мов, в результаті чого люди не можуть розуміти один одного і співпрацювати в порозуміннях один з одним [2]. Знову і знову розум повертається до деяких дуже простим ідеям з величезним підтекстом - безсмертна душа, Бог, свобода; більш того, він готується більш-менш переконливі докази цього. Без перевірки досвіду звичайного світу люди неминуче придумують суперечливі версії цих ідей (якщо, можливо, вони не наслідують словами один одного, не розуміючи по-справжньому). Тоді вони або будуть розмовляти один з одним, або вступлять у конфлікт - або, як один з постійних страхів Канта, будуть змушені підкоритися непродуманої влади. У метафізиці Кант говорить про «безглузлий деспотизм шкіл». Однак, коли ми звертаємося до практичної сфері, деспотизм зовсім не абстрактний: це останнє жорстоке засіб забезпечення співіснування людей, які наполягають на суперечливих доктринах. Таким чином, Кант часто посилається на Гоббса, відповідно до теорії якого порядок можливий тільки в тому випадку, якщо безвідповідальний суверен вселяє страх всім членам суспільства.

Одна з найвідоміших рядків першої «Критики» зустрічається в передмові до другого видання, де Кант каже: «Я повинен був заперечувати знання, щоб звільнити місце для віри». Знання світу в цілому або сутностей,

які виходять за межі цього світу (безсмертна душа або Бог), неможливо з людської точки зору: це неможливо через досвід, і розум не може надати знання замість нього.

Кант стверджує, що наука має право покладатися на певні принципи, які регулюють її проект, який був відомими як об'єкти. У заключному розділі «Критики» Кант стверджує, що знання - не єдина або навіть не основна мета розуму: в його практичному використанні розум звертається кнаша роль в світі. Таким чином, Кант описує свою концепцію філософії як «космічну» (ein Weltbegriff, буквально «світова концепція»), а не як «схоластичну» .

Відповідно до цієї концепції Кант пропонує три питання, які відповідають «на все інтереси мого розуму»: «Що я можу знати?» «Що я повинен зробити?» і «На що я можу сподіватися?». Розглянемо його відповідь на перше питання: я можу знати цей світ, розкритий через почуття, але я не можу знати повну суму всього, що існує, або світ за межами цього (надчутливий світ). Кант не відповідає на друге питання до тих пір, поки чотири роки по тому не «Основи метафізики моралі». (Можливо, він не бачить необхідності відповідати на питання в такій формі, оскільки впевнений, що люди давно знають, в чому полягають їх обов'язки) [4].

Ідея Канта про те, що розум має «інтереси» або навіть «потреби», може здатися дивною. Для істот розум не передається свідомості прозорості або непогрішно (як, здавалося, думали деякі філософи-раціоналісти), точно так же, як він не може передавати трансцендентні істини. Таким чином, розум «повинен представити себе самому собі в процесі набуття ясності щодо своїх власних дій».

Список використаної літератури

1. Кант, Іммануїл. К19 Критика чистого розуму / Пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. — К.: Юніверс, 2000. — 504 с. Парад, тит. арк. нім
2. Practical Philosophy, translated/edited by M. Gregor, Cambridge: Cambridge University Press, 1996. [Includes the Groundwork, Critique of Practical Reason and “What is Enlightenment?”]

3. Religion and Rational Theology, translated/edited by A. Wood and G. di Giovanni, Cambridge: Cambridge University Press, 1996. [Includes “What Does it Mean to Orient Oneself in Thinking?” and Conflict of the Faculties.]
4. Lectures on Ethics, translated/edited by J. B. Schneewind and P. Heath, Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
5. Theoretical Philosophy after 1781, translated/edited by H. Allison, M. Friedman, G. Hatfield and P. Heath, Cambridge: Cambridge University Press, 2002. [Includes the Prolegomena.]
6. Anthropology, History, and Education, translated/edited by G. Zoller, R. Louden, M. Gregor and P. Guyer, Cambridge: Cambridge University Press, 2007. [Includes the Anthropology.]
7. Critique of the Power of Judgment, translated/edited by P. Guyer and E. Matthews, Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

*Габрільчук Діана Олександрівна,
студентка 2 курсу, спеціальність «Право»,
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВЧЕННЯ І. КАНТА ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО

Іммануїл Кант (1724-1804), представник епохи Просвітництва, вірив у зростання людства як лінійний еволюційний процес, спрямований розумом. «Ідеї всесвітньої історії з космополітичної точки зору», «До вічного миру» та «Метафізичні теорії права».

По-перше, Кант послідовно дотримувався переконання, що людина є найвищою цінністю і не може використовуватися для здійснення будь-яких планів; людина є суб'єктом моральної свідомості, і її життя має керуватися моральними законами; моральний закон апріорний - не піддається жодному

впливу, а отже, є безумовним у виконанні; а порушення морального закону ведуть до свавілля, і є право обмежувати свавілля [1, с 46].

По-друге, право за Кантом — це сукупність критеріїв, що обмежують свавілля окремої особи по відношенню до іншої в межах загального права свободи та запобігають юридичним суперечкам у суспільстві.

Варто підкреслити, що законодавство має регулювати поведінку людей у зовнішній сфері. Суб'єктивні причини поведінки, ідеї та переживання особистості не охоплюються законодавством - це сфера моралі. Ніхто не має повноважень вказувати людині, для чого вона повинна жити, або що становить особисте задоволення та благополуччя. Більше того, Кант вважає, що ніхто не має повноважень змусити її прийняти ці накази за допомогою погроз [1, с 52].

Найглибше розуміння права Кантом — це його відношення до свободи. З часів Сократа вважалося, що оскільки людина є складною (плотсько-раціональною) особистістю, свобода визначається як незалежність людини від її тілесних, чуттєвих і розумових аспектів. Оскільки людина від природи наділена свободою, ніяких теоретичних аргументів не потрібно.

Варто наголосити, що свобода, за Кантом, є сутністю, визначальним атрибутом права. Згідно з ним, право — це сукупність обставин, за яких вільна воля однієї людини сумісна із вільною волею іншої з точки зору загального правила свободи.

Зазначимо, що у «Вступі до доктрини права» Кант відокремив доктрину позитивного права від доктрини природного права, підкресливши, що правознавець, пояснюючи доктрину права, повинен викласти принципи, які повинні бути незмінними для будь-якого позитивного права.

Він стверджував, що доктрина природного права має ґрунтуватися лише на апіорних засадах, а позитивне (статутне) право впливати з волі законодавця. На його думку, природне право є приватним правом, яке співіснує з публічним правом [2, с 86].

Остаточний обов'язок права, за Кантом, полягає в тому, щоб надати моралі соціальний простір, у якому вона може вільно висловлювати себе і в

якому свобода індивіда може бути здійснена якнайбільше. Якщо закон є загальнообов'язковим і виконується, він може досягти цієї мети. Примус дає держава, яка зобов'язана діяти в межах закону, а її структура і режим повинні максимально відповідати принципам права (це основа концепції верховенства права) [3, с 112].

Відповідаючи на питання про походження держави, Кант заявив, що воно утворилося в результаті добровільної угоди між окремими особами для взаємної вигоди.

Отже, вивчаючи державно-правову філософію Канта, важливо підкреслити важливість бачення мислителя глобального союзу, керованого незалежним верховенством права.

Такий союз, на думку Канта, повинен служити охоронцем свободи і незалежності суверенних держав, а також захисником і гарантом миру. Цей союз мислитель назвав «державою країн» і «федерацією вільних держав».

Також, Кант утвердив концепцію «глобального громадянства», підтримуючи свободу людини подорожувати, залишатися та проживати в будь-якій частині світу.

Список використаної літератури

1. Кант И. Метафизика нравов в двух частях. Ч 1. Метафизические начала учения о праве. СПб, 1995, 467 с.
2. Павлова Т.С. Право у філософії І. Канта Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах Грані. 2007, 280 с.
3. Соловьев Э. Ю. Кант И.: взаимодополняемость морали и права. Москва: Наука, 1992. 216 с.

*Захарова Дар'я Олександрівна,
магістрантка факультет харчових технологій та якості продукції
АПК, Національного університету біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

Науковий керівник:

Супрун А. Г.,

*канд. філос. наук, доцент кафедри
філософії та міжнародної комунікації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЧИ МОЖЕ ІСНУВАТИ КАТЕГОРИЧНИЙ ІМПЕРАТИВ КАНТА?

На думку І.Канта, існування категоричного імперативу є фактом свідомості. У філософії ж загалом не існує «єдиної» етики, як не існує і єдиної моралі. Але саме Іммануїл Кант став засновником загальнолюдської всеохоплюючої моралі. Він ввів в етику таке поняття як категоричний імператив, який позначає загальнообов'язковий моральний закон.

Для всієї кантівської практичної філософії провідною ідеєю є закон свободи, що розглядається як апріорний принцип будь-якої соціальної поведінки, як правової, так і етичної. Категоричний імператив І.Канта — це не моральне правило, встановлене самим Кантом, а результат аналізу вже існуючої людської моралі. Філософ надає йому різних визначень.

Наприклад, у праці «Метафізика моралі» є таких декілька. Одне з них: «Діяти тільки згідно з максимумом якого можна одночасно хотіти, щоб він став загальним законом.». Дотримуватись даного імперативу потрібно не стільки заради досягнення певних цілей, а для самого закону як такого. Він обґрунтовує необхідність індивіда вести себе так, як веде себе свідомий представник соціуму.

Категоричний імператив виступає в етиці Канта, як найвища властивість розуму, як можливість стати прикладом моральної поведінки для інших індивідів.

Прикладом категоричного імперативу є вимога, що не слід «вбивати». Категоричні імперативи застосовують без будь-якого стану і без урахування конкретної мети. Вони базуються на принципі: хто хоче кінця, він також хоче, щоб відповідні засоби досягли цього кінця. Наприклад, якщо ви хочете тримати здорові зуби, чистіть зуби три рази на день.

Деякі філософи висловлюють думку, що існують лише негативні категоричні імперативи, тобто такі «не слід робити цього або того». Цей момент є спірним у експертних колах. Також суперечливим є припущення інших, що немає категоричних імперативів, які застосовуються без будь-якої умови. Це означало б, на думку критиків, що в кінцевому рахунку кожна дія буде дозволена за певних умов - аж до вбивства людей, як це було у випадку зі злочинами націонал-соціалізму або сучасного рашизму.

У філософії форма доказу виражає факти свідомості. На думку Канта, кожна раціональна істота має свідомість апріорі, тобто без необхідності досвіду, що існують безумовні заповіді, тобто категоричний імператив. Категоричні імперативи, таким чином, були б фактом свідомості.

Етика Канта, заснована на категоричній імперативності, може бути вірною без неправильних альтернативних етичних істин, оскільки «єдиної етики» не існує. Швидше, різні філософські етики співіснують і доповнюють один одного.

Наприклад, етика чесноти Аристотеля займається тим, які якості повинна мати людина. На відміну від цього, юридична етика говорить про те, яким законам повинні слідувати люди.

То ж вибір залежить від кожного суб'єкта: як і в який спосіб користуватися імперативами, моральними настановами, які пропонує нам Іммануїл Кант. Сам же філософ обґрунтовував загальнолюдський вимір моралі, а не індивідуальний.

*Калька Наталя Тарасівна,
Бакалавр факультету захисту рослин,
біотехнології та екології
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЕТИКА І. КАНТА І СУЧАСНІСТЬ: ТРАКТУВАННЯ ВИСЛОВІВ ФІЛОСОФА У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЙ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ

Українські степи знову зрошені багряною рососою, знову повітря пронизане запахом втрат і страждань.

Чи можна вважати, що війна – це практичний урок від життя, який дає шанс отримати цінні висновки? У контексті загальної історії людства – так (але, коли усвідомлюєш масштаби горя, то я б воліла залишатися у тумані інфантильних ілюзій. Не всі знання варті такої високої ціни).

Філософія – це дискусія про вічні теми. Роботи відомого філософа Імануїла Канта вражають масштабами опрацьованих ним тем і рівнем їх опрацювання. Ряд його висловів передають суголосні та важливі для сьогодення ідеї.

Родоначальник класичної німецької філософії писав: «Май мужність користуватися власним розумом!» Це заклик не перекладати відповідальність на інших за свої ниці, дріб'язкові думки, сповнені боягузством. Не варто намагатися збрехати самому собі, що тобі не вистачило сил стати на сторону правди.

Зараз не важко знайти у коментарях під фотографіями з потрошеного українського міста недолуге: «Це все наша влада. Мирне населення не бере участь у цих злочинах.» Так, нащадки саме тих «невинних цивільних», які з благоговінням били чолом до царів, чиї накази мали на меті викоринити

українську мову. Якщо замінити «Різня у Батурині» на «Різню у Бучі» чи змінить це бодай на йоту масштаб трагедії? Категорично – ні.

У рабства є своя особлива, солодка спеція, що, мабуть, так припала до душі росіянам – цілковите виправдання себе: ти лише маріонетка у чужому спектаклі. Насправді ж, не у всіх вистачає сил задушити у собі легкодухість і почати ставити у пріоритет волю власного розуму.

З цього послідовно випливає наступна думка – «Хто боязливо піклується про те, щоб не загубити своє життя, ніколи не буде радіти цьому життю». І зараз ми бачимо, що це питання не лише духовної площини (санкції, щоб хто не стверджував з російських політиків, таки розхитують економіку і наслідки цього мають вплив на побут простого населення). Ті, хто сновигає у бутті з орієнтиром на матеріальне (пресловуті дешеві пломбір та ковбаса з радянського минулого), просто не у змозі охопити багатогранність життя.

Ми всі зараз є свідками істинного героїзму. І, без сумнівів: люди, які готові покласти своє життя за свободу та цінність – відчують всі відтінки щастя після перемоги.

«Любов до життя – означає любов до правди» (цитата Канта). Звичайно, з біологічної точки зору, шкіряна оболонка, у середині якої відбуваються певні хімічні процеси цілком собі зійде за людину. Але чи не варто прагнути до того, щоб стати Людиною, яка не буде по-сороміцькому зиркати зі своєї зони комфорту (як ми можемо спостерігати, у росіян вона досить-таки лабільна. Два слова зі сторони влади – і вона звужується несказанно швидко) і сліпо слідувати за далекими від правди наративами своїх панів. Та й бачити не світ у всій його красі, а спини тих катів у сірих піджаках, по лікоть змочених у кров невинних.

Філософ стверджував: «Чини так, аби максима твоєї волі могла стати основою суспільного законодавства». І саме цей постулат є архіважливим: не забуваймо про ближнього свого у скрутну годину. Не треба перетворюватися на тих, хто забуває про благо суспільства. Озлобленість та тиранія ніколи не були характеристиками українців.

Вислови Імануїла Канта, без сумнівів, завжди актуальні. Але зараз, в умовах воєнних перепитій на нашій батьківщині, вони перестають бути абстрактними.

Можливо, хтось поглянув на них під новою призмою у світлі трагічних подій. У будь-якому випадку, коли в історії трапляються переломні моменти – слід звертатися до робіт філософів, шукати власну траєкторію своєї думки, щоб часом не виявитися сліпим та ошуканим, коли всі події розгортаються перед тобою.

*Бондарчук Ілля Віталійович,
студент 3 курсу,
спеціальність «Міжнародні відносини»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВНЕСОК ІММАНУЇЛА КАНТА В РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

У нинішньому суспільстві, наповненому безліччю продуктів інтелектуальної діяльності людини, таких як соціальні мережі, реклама, закони та уряд, індивід безперечно відчуває обмеженість власної свободи, свободи слова, вибору й дії. Подібні явища призводять до негативних тенденцій у суспільстві, до зростання напруги й недовіри, політичних та соціальних конфліктів.

Досить часто, коренем цієї проблеми вбачають явище «суспільного договору». Дійсно, це є одним із наріжних каменів філософії політичної думки, до аналізу якого часто зверталися такі ідеологи лібералізму як Джон Стюарт Міль, Жан Жак Руссо, Джон Локк. Саме це явище дає змогу зрозуміти природу держави, природу її влади й права на «обмеження» наших свобод. За

таких обставин, коли попередньо необхідно зрозуміти й проаналізувати явище, чи не найпершим спадає на думку відомий німецький мислитель, праці якого відомі своїм критичним підходом й неймовірною аргументацією, філософ Іммануїл Кант.

Кант пропонує нам наступні міркування щодо ідеї «суспільного договору»:

Він (Кант) наголошує, що «суспільний договір» — це не історична подія, а лише ідея розуму. Кант вважає, що індивіди можуть бути змушені залишити природний стан і увійти в громадянський стан [2], але оскільки природний стан, як і суспільний договір, є просто ідеєю розуму, цей дозвіл на примус означає, що тепер люди по праву підпорядковуються примусовій владі держави незалежно від будь-якої явної згоди з їхнього боку.

У цьому аспекті погляд Канта схожий на теорію суспільного договору Томаса Гоббса у кількох важливих відносинах. В обох випадках концепція «суспільного договору» або «первинного договору» абстрагується від дійсних бажань окремих громадян [3].

В свою чергу, пропонуючи нам думку, що суспільний договір — це раціональне виправдання державної влади, а не результат реальних угод між людьми або між людьми та урядом [1]. Суспільний договір не ґрунтується на якійсь фактичній згоді, такій як добровільний вибір для формування громадянського суспільства. Оскільки громадський договір віддзеркалює розум, кожна людина як розумна істота вже містить основу для розумної згоди з державою й делегації частини прав та обов'язань.

Отже, явище «суспільного договору» не є емпіричною згодою, заснованою на будь-якій фактичній дії, а швидше, це щось схоже на раціональну суспільну одностайність, засновану на бажанні справедливо розподілити обов'язання та права, яка в одначас слугує раціональним виправдання державної влади (права держави на владу).

Список використаної літератури

1. Иммануил Кант, «К вечному миру», ISBN: 978-5-386-10909-7.

2. Arendt, Hannah, 1982. Lectures on Kant's Political Philosophy, Chicago: Chicago University Press.
3. Rauscher, Frederick, "Kant's Social and Political Philosophy", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2022 Edition), Edward N. Zalta (ed.)

Кичкирук Вікторія Володимирівна,
студентка 1 курсу,
спеціальність «Соціальна робота»,
факультет гуманітарно-педагогічний
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ІДЕЇ МИРУ ЗА І. КАНТОМ: ФІЛОСОФСЬКЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

Іммануїла Канта прийнято називати «засновником класичної німецької філософії». Дійсно, майже всі види класичного та сучасного філософствування так або інакше походять з його творчості. Канта порівнюють з Сократом, адже його філософія людяна. Давньогрецький вчений вперше в історії філософії відійшов від всесвіту, зайнявся вивченням людської природи.

Для Канта проблема людини знаходиться на першому місці. Він не забуває про всесвіт, але головна тема для нього – людина. Він розмірковує про закони буття та свідомості тільки з однією метою: щоб людина стала більш людяною.

Ідеї Канта трансформувалися, але продовжують існувати. Особливо актуально вони звучать на даному етапі розвитку суспільства – в період гуманізації всієї науки, в тому числі і філософії.

Вивчення філософської спадщини Канта ускладнюється різноманітністю джерел про його життя та творчість. Для того щоб отримати

дійсно точне уявлення про характер, звички філософа, важливо вивчити свідчення його сучасників, які збереглися до нашого часу.

Канту належить трактат «До вічного миру», написаний ним два століття назад у вигляді договору. Тобто кожна глава – це ніби пункт, в якому прописані постулати, яких, на думку автора, повинні дотримуватися всі правлячі верхівки країн.

Тоді, якщо кожна держава буде намагатися максимально дотримуватися цих пунктів, то у всьому світі закінчатся війни і конфлікти - нарешті на планеті настане мир і повага один до одного. Далі, автор висуває таку думку, яка особливо актуальна в теперішньому часі. Він докладно розглядає можливість виникнення спірної ситуації в рамках однієї держави коли якась частина країни вирішує від'єднатися.

На думку Канта, поки всередині країни громадяни не вирішать остаточно як діяти в такій ситуації, ніякі інші держави не мають право втручатися у внутрішньополітичні питання. Якщо ж від'єднання все ж сталося, то звертатися за допомогою можна. А інші країни при можливості і бажанні можуть таку допомогу надавати.

Філософ бачить війну як вимушену дію, в рідкісних випадках, коли не виходить досягти спільної думки за певним питанням. Одним з постулатів він закликає навіть під час військових дій, продовжувати вести чесну гру і не вдаватися до різних хитрощів.

Адже кінцева мета будь-яких військових дій – це врешті-решт досягнення вигідних умов однієї або іншої сторони, а не винищення мирних жителів у величезних кількостях. Кант, як послідовник ідеї гуманістичного світу, написав цей трактат, з бажанням досягти вічного миру, де панує закон і всі люди живуть в умовах миру і свободи.

Він не просто описує інструментально ідею вічного миру, як це робили до нього, а створює концептуальне підґрунтя для цієї ідеї на основі свого раціонального критичного підходу, етичних та політико-правових ідей. Він

здійснює проєкцію нормативного змісту громадянства всередині держави та більш загальних прав людини на міжнародний рівень.

Тобто за Кантом вічний мир можливий лише через взаємозв'язок та поєднання державного громадянства людей в складі народу, міжнародного права держав в їх відношенні одна до іншої та права всесвітнього громадянства. Його ідея весь час мала, має і надалі матиме актуальність, оскільки вона вплинула на формування міжнародного права, склала основу прав і свобод людини як громадянина світу.

Підсумовуючи, можна сказати, що актуальність сформульованих Кантом проблем, а також запропонованих ним підходів до їхнього розв'язання не потребує особливих доведень.

Переглядаючи Канта сьогодні, варто зазначити, що індивіди, громади, республіки, корпорації та світове співтовариство своїми зусиллями можуть наблизитися до вічного миру в тій чи іншій мірі.

Водночас ми можемо сказати більш сумно і важливу річ – війни будуть завжди. В той час, як мислителі придумують нові форми домовленостей і публічного контролю, індивідуальна та приватна ініціатива продукує у своїй різноманітності нові конфлікти. Навіть за умови єдиного людства війни будуть наслідком появи інакшого – нових форм мислення, нових конструкцій світу, нових самовизначень та ідентичностей.

Надзвичайно важливим висновком Кантової філософії є те, що мир, політика, право, мораль не є ізольованими речами. Навпаки, в єдності своїй вони утворюють той контекст, що в ньому тільки й можна повною мірою оцінити дії сучасних політиків, країн і народів.

Боротьба за правовий державний устрій і торжество міжнародного права, за підпорядкованість державної політики принципам моралі, обстоювання в ній гласності і публічності, все це не може розглядатися як локальні завдання. Все це - елементи єдиного ланцюга, елементи того свідомого вибору, який ми робимо у своєму історичному просуванні до вічного миру.

Шеремет Маргарита Миколаївна,

*студентка 1 курсу,
спеціальність «Агрономія»,
агробіологічний факультет*

Науковий керівник:

Кичкирук Тетяна Василівна,

*канд. філос. наук, доцент кафедри
філософії та міжнародної комунікації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВЧЕННЯ КАНТА І СУСПІЛЬСТВО ХХІ СТОЛІТТЯ

Життя Канта - це написані ним книги, події в них - думки. У нього немає іншої біографії, окрім історії його вчення. Хоча слово не завжди спричиняє справу. Повчати легше, ніж наслідувати повчанням. У філософії багато прикладів розбіжності проповіді і поведінки, але Кант - мораліст і Кант - людина - одне і теж.

Життєвим кредом Канта була праця, бо саме в ній він знаходив радість для себе. Він багато працював, але і вмів поєднувати вченість зі світським поліром. Варто зазначити, що його життя відповідало ідеалу внутрішньо вільної особистості, який він створив у своїх працях. Мислитель умів керувати своїми бажаннями, вміннями, пристрастями. Кант зробив себе сам - у цьому його унікальність.

Читати і розуміти Канта нелегко, але розшифрована думка надихає і радує, підштовхує до дії. Серйозність подання матеріалу завжди пов'язана з труднощами, з якими йому першому доводилося стикатися.

Сучасні філософи, в більшій чи меншій мірі, звертаються до творчості геніального Канта. Варто зазначити, що його праці поклали початок традиції в європейському духовному розвитку. Це означає, що кожен крок уперед є переосмисленням того зібраного духовного багатства, що зберігається, але не перетворюється на пустослів'я.

Ідеї Канта піддалися змінам, але продовжують жити. Особливо актуальні вони на етапі розвитку людства - у період гуманізації всіх галузей знання, не виняток і філософія. Його філософія антропоцентрична: людина стоїть на першому місці. Думав про закони буття і свідомості з однією метою - щоб людина стала ще людянішою, щоб не заважали її свідомості ілюзії й утопії.

Прикро, що та істота, яка називається людиною і яку Кант, за своїми філософськими поглядами хотів зробити добрішою, перейшла рамки дозволеного. Я маю на увазі тих, хто прийшов на Україну з війною, хто позбавив життя мільйонів українців, хто зруйнував міста і села - російські окупанти.

Кант стверджував, що людський рід повинен бути вихованим у відповідності до своєї долі. Багато уваги приділяв працям про виховання дітей, молоді та дорослих. Його пояснення пов'язані з інструкціями, які відповідні конкретним стадіям природного розвитку людини. Наприклад, малих дітей слід направляти, а не примушувати щось робити.

Кант вважав, що люди виховують один одного штучно, а природа виховує людину натурально. Тобто, він мав на увазі, що жінки від природи наділені розумом, красою, скромністю, практичністю. Чоловіки - мужністю, силою, але природа не наділила їх здатністю народжувати дітей. Об'єднуючись чоловіки з жінками, продовжують та зберігають рід.

За Кантом люди повинні виховувати ці здібності, формувати навички, таку майстерність, які будуть забезпечувати їх засобами існування. Кант називав такі типи майстерності технічними. Вони необхідні чоловікам, щоб захистити своїх жінок та дітей. Так створилося громадянське суспільство. Він

намагався пояснити гендерні розбіжності, які пов'язані з біологічними розбіжностями і впливають з них. Розбіжність між чоловіком і жінкою в тому, що слабша половина боїться фізичного і морального насилля.

Сьогодні - війна, насилля переходить всі межі. Страшно про це говорити і наводити приклади. Скільки фізично травмованих... Скільки морально вбитих душ... Постає питання: «Якою виросте дитина, яку зганьбили нелюди у 8 чи 10 років? Якою буде психіка дитини, на очах якої катували маму?». Де можна знайти відповіді на ці та ряд інших запитань у цивілізованому суспільстві. У людей, які виховані на засадах Канта та багатьох інших учених та філософів.

Кант говорив про обов'язки людей щодо тварин. Ми теж маємо тваринну природу, мабуть тому наша жорстокість у відношенні до тварин і провокує жорстокість у відношенні з іншими людьми. Звичайно, це стосується не всіх людей. Деякі люблять собаку чи kota, як свою дитину, вона є членом їхньої сім'ї. Прикладом цього є евакуація людей, коли батьки, незважаючи на труднощі, разом з дітьми вивозили за кордон і тварин...

У свій час Кант вірив, що співчутливість у відношеннях до тварин розвиває гуманні почуття до людства. Але складається таке враження, що деяка частина людства набула звірячих інстинктів.

Відомий Кант - творець вчення про загальну, для всіх людей, мораль. Він створив учення про категоричний імператив, що існує в свідомості людей, як Вічний ідеал поведінки. Наявність такого імперативу надає людині свободу в сукупності з моральним законом для суспільства.

Згідно закону людину не можна перетворювати на засіб чи річ, яку можна використовувати. Тож давайте цінувати працю своїх предків, наслідувати їх закони і залишатися людиною!

Децюра Катерина
студентка факультету ветеринарної медицини,
Національного університету біоресурсів
і природокористування
України
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:
Супрун А.Г.
канд. філос. наук, доцент кафедри
філософії та міжнародної комунікації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

РОЗУМІННЯ СВОБОДИ В РЕАЛІЯХ ХХІ СТОЛІТТЯ

Свобода однієї людини закінчується там, де починається свобода іншої. Цей вислів має надзвичайно глибокий зміст. Із огляду на тему нашого дослідження, вважаємо, що держава повинна бути гарантом підтримання правил, які забезпечували б свободу кожного члена суспільства. Тобто правила, підтримувані владою, полягають у захисті одного громадянина від свободи іншого. Що стосується вирішення конфліктів між свободами різних суб'єктів, то ситуація не завжди проста й однозначна, як це може здаватися. Більшість ситуацій і справді є складними, наприклад, право на життя та здоров'я і свободу одного індивіда ніколи не можуть порушуватися свободою іншого, який бажає розваг. Інакше кажучи, один не може розважатися так, щоб завдавати шкоди здоров'ю чи призвести до смерті іншого. У цьому разі право на здоров'я та життя має вищий пріоритет, ніж право на розваги. У рамках онтологічної ретроспекції поняття «свобода» набуває історичного змісту в

іншому понятті – «свобода волі». Саме онтологічний вимір свободи волі людини дасть змогу простежити суперечності, характерні для цієї філософсько-правової категорії.

Свобода особистості — один з визначальних критеріїв вільного суспільства, сутнісний визначник цивілізаційного підходу до соціуму як в його ретроспективі, так і в перспективному баченні. Однією з провідних рис сучасності цивілізації є значне посилення особистісного, відповідального виміру людського буття, що й актуалізує традиційну філософську проблему свободи саме в суб'єктивному сенсі. Водночас «вільна особистість виступає основою демократичного громадянського суспільства».

У філософії виділяють поняття «свободна воля», «свободна причина», «свободний вибір». Крім того, «свобода» виступає як теза у ряді антиномій: свобода — необхідність, свобода — насильство, свобода — детермінізм. Залежно від ролі, що відводиться свободі в існуванні особистості і світу, виділяють різні філософські підходи до її розгляду. Серед них — концепції об'єктивного детермінізму, фаталізму, індетермінізму і волюнтаризму, екзистенціалізму. Найчастіше свобода протиставляється «необхідності», яка визначається у філософії як «те, що обов'язково повинно відбутися в даних умовах». Під свободою волі, навпаки, розуміється, повна або часткова незалежність людських волевиявлень від умов, у яких вони виникають.

У рамках онтологічної ретроспекції поняття «свобода» набуває історичного змісту в понятті – «свобода волі». Саме онтологічний вимір свободи волі людини дасть змогу простежити суперечності, характерні для цієї філософсько-правової категорії. Воля людини не лише піддається зовнішнім впливам, нерідко таким, що суперечать загальноприйнятим у суспільстві нормам і традиціям, а й ще тому, що свобода вибору (в контексті свободи волі) безпосередньо пов'язана із постійним підвищенням рівня духовно-моральної культури людини, поведінкової структури, аксіологічної складової діяльності тощо.

Отже, свобода не стільки протилежна необхідності, скільки виступає як подія або випадок, що не відноситься до явищ, описуваних у її термінах. Над питаннями, пов'язаними зі свободою, замислювалися філософи ще з часів античності, та, попри це, і в ХХІ сторіччі вони залишаються не з'ясованими до кінця. Поняттям «свобода» у його нинішньому традиційному розумінні антична філософія не оперувала. Свобода сприймалася як відповідальність людини за свою поведінку та забезпечення інтересів держави. Свобода трактувалася як відповідальність людини перед державою, у якій вона живе. Відтак, відповідальність як риса характеру людини формується впродовж усього її життя, людина повинна прагнути поєднати, гармонізувати власні інтереси та інтереси суспільства.

Свобода як одна з основних філософських категорій характеризує сутність людини і сутність людства, їх існування. В історії філософської думки це поняття пройшло тривалу еволюцію — від «негативного» (свобода від) до «позитивного» (свобода для). Філософія свободи була предметом роздумів Канта і Гегеля, Шопенгауера і Ніцше, Сартра і Ясперса, Бердяєва і Соловйова та багатьох інших.

*Волощенко Артем Іванович,
студент 1 курсу, агробіологічного факультету,
Національного університету біоресурсів
і природокористування
України
(м. Київ, Україна)*

ІДЕЯ МИРУ КАНТА В СУЧАСНОСТІ

Іманнуїл Кант – особистість, яка зробила переворот в світі філософії. Взагалі Кант є родоначальником німецької філософії. Характеризувати цю

особистість можна по різному. Коли ми говоримо про Канта то в більшості з нас постають його етико-правові ідеї. Але зараз у це складний час саме його вчення миру важливі як ніколи. Більшість з нас сьогодні знає Канта саме, як людину, яка пропагувала ідеї про вічний мир.

Саме його есе «Вічний мир» дало великий вплив на міжнародні відносини, а також на політологію. У своєму есе філософ хоче розглянути питання про те, що необхідно для встановлення миру у всьому світі. Мрія про загальний і вічний мир, моральне засудження війни й численні заклики до миру, миротворчі проекти і спроби їхньої реалізації набули у Канта цілком законного характеру.

Головною працею Канта, в якій він всебічно розглядає цю проблему, був його відомий трактат «До вічного миру» (1795). У своєму трактаті Кант починає з того, що по його словам, практичний політик схильний дивитися із більшим самозадоволенням зі сторони політичного теоретика. Але потім Кант говорить, що ці політичні так звані політики вважають його академіком, чії пусті ідеї не можуть загрожувати нації. Тому з однієї сторони вони на нього дивляться із великим самозадоволенням, а з іншої, що він людина, яка живе лише теорією й не знає реальності.

Але Іманнуїл нам каже, що ми уважно повинні слухати, що нам каже політичний теоретик. Перш за все Кант нам хоче донести, що жоден мирний договір, який є перемир'ям не може нести вічний мир. Тому саме ця ідея Канта полягає в тому, що одного перемир'я для тривалого миру не достатньо. Потім Кант говорить, що жодна незалежна нація не може бути передана іншій нації, або бути окупованою іншою нацією. Адже народи повинні вирішувати свою долю й мають право самим вибирати з ким їм бути. І якщо все ж так станеться, що державу перепадуть іншій державі – буде війна. Неминуча війна. У своїх ідеологіях Кант вважає, що війна на знищення повинна бути заборонена любою ціною. Адже війна на знищення допустила би вічний мир лише на великому кладовищі. Тому опираючись саме на цій думці ми повинні

розуміти, що вічний мир в сучасному світі може бути лише тоді, коли буде заборонена ядерна зброя та зброя масового вбивства.

Сьогодні як ми бачимо добитися вічного миру неможливо взагалі. Все те, що колись хотів до нас донести Кант, наразі політики спростовують й не дотримуються вимог, до яких закликав Кант. Німецький філософ, ясна річ, не міг собі уявити, які страхітливі засоби взаємного знищення винайде людство у наступні два століття, наскільки ризикованим стане застосування цих засобів з огляду на глобальний характер можливих наслідків, проте він уповні усвідомлював цю тенденцію. Але він точно знав, що серед людина все ж залишаться розумні люди, які на ситуацію будуть дивитися з розумом. І він вважав, що все ж таки ці люди будуть добиватися миру.

Взагалі трактат Іманнуеля Канта пробивається до нас через сотні років. Він актуальний як ніколи. Адже на фоні Російсько- української війни ми бачимо, як жорстоко Росія порушує Будапештський меморандум. Саме на цьому філософ і акцентував увагу, що жоден договір не може бути дійсним, коли країна вже продумала на майбутнє свою агресію проти держави з якою підписала договір. Тому ми все чудово бачимо все те до чого закликав філософ і як його принципи жорстоко ігнорує Росія. Але тільки Росія ігнорує принципи Канта. У світі відбувається багато війн, які ніколи нас напевно не приведуть до вічного миру.

Кант підкреслює особливе значення філософії і філософів як носіїв і представників розуму. На цих проблемах він спеціально зупиняється у невеликому додатку до свого трактату «Таємна стаття до вічного миру». Таємна тому, що в ній Кант пропонує укласти негласну угоду з правителями, урядовцями про те, щоб вони коли не керувалися, то принаймні прислухалися до думок філософів, дозволяли їм вільно висловлювати свої думки.

Цим філософ і прагне донести, що політика повинна бути не тільки для політиків, а й для простого населення. А особливу роль у політиці повинні грати філософи, які й мають вести світ до вічного миру. Але виходячи з цього всього ми можемо зробити висновок, що у сучасного світу не може бути

вічного миру. Адже кожна країна прагне захопити ті чи інші привабливі її території. Дивлячись сьогодні на Росію ми можемо побачити, що ця країна взагалі йде проти прагнень Канта добитись вічного миру й закінчити кровопролиття мирного начелення. Також вічного миру не може бути, поки існує ядерна та хімічна зброя. Виходячи з цього нам зрозуміло, що у сучасному світі вічний мир настане, коли людство позбудеться зброї, або коли світ стане суцільним великим кладовищем.

У сучасному світі велику роль відіграє голос філософа. Надзвичайно важливим висновком Кантової філософії є те, що мир, політика, право, мораль не є ізольованими речами. Навпаки, в єдності своїй вони утворюють той контекст, що в ньому тільки й можна повною мірою оцінити дії сучасних політиків, країн і народів.

*Деркач Діана Миколаївна,
студентка 1 курсу, спеціальність «Агрономія»,
Агробіологічний факультет*

*Науковий керівник:
Кичкирук Тетяна Василівна,
канд. філос. наук, доцент кафедри філософії
та міжнародної комунікації
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ДУХОВНІСТЬ ТА СУТНІСТЬ ЛЮДИНИ

Сутність будь-якого предмету визначається насамперед іманентним способом буття самого цього предмету, внутрішніми законами його власного існування. Ще з давніх часів здійснюються спроби визначити сутність людини.

Стародавні греки вважали найважливішим здобутком людини – розум. Декарт сказав: «Мислю, отже існую», тобто головним у людині є спроможність мислити. Бенжамін Франклін визначив людину як істоту, що виробляє знаряддя. Узагальнюючи світовий історичний науково-філософський досвід, можна виділити три орієнтири, які визначають основні напрямки пошуку відповіді на це питання. У філософській думці від прадавніх часів таким орієнтиром було уявлення про душу як «внутрішню сутність» людини. Аристотель зауважив: «Людське тіло було лише «одягом» душі». Сутність людини пов'язувалась з її одухотвореністю.

Разом із свідомістю й розумом, вона розглядалась як ознака «людяності». Духовність людини — це вміння фантазувати, мріяти, творчо удосконалювати світ, прагнучи зробити його кращим. Духовно розвинена людина — це особа, яка усвідомлює саму себе і може свідомо керувати своїми вчинками, підпорядковуючи їх нормам моралі та права, це людина, у якої в душі править совість. Ще один суттєвий аспект антропологічної характеристики людини полягає у тому, що вона є не лише розумною живою істотою, а й створінням, яке формується тільки в суспільних і соціально-культурних умовах. Людина володіє особливостями, які, з одного боку, притаманні їй як біологічному виду, а з іншого – виникають і змінюються в ході розвитку суспільства. Саме тому соціальна, культурна обумовленість людського буття висувається на перший план багатьма сучасними філософськими концепціями людини. Таким чином, виокремлюються три основні принципи, що характеризують «родову» сутність людини: одухотвореність, діяльність, соціальність. Насправді сутність людини як об'єкта філософського та наукового аналізу не є чимось сталим, що встановлено раз і назавжди. На кожному етапі розвитку людської історії вона набуває нових форм і міри глибини, що свідчить про рух пізнання. Тому можливим є такий варіант розгляду феномену людини, її сутності:

- по-перше, людина є живою істотою, проте їй притаманна природна сутність людини;

- по-друге, людина є там, де є її діяльність;
- по-третє, людська діяльність здійснюється у системі суспільних відносин, тобто йдеться про суспільність людини;
- по-п'яте, людина є істотою духовною, їй притаманна душа.

Людина це істота, що виробляє, вона і розумна, і культурна, і моральна і політична. Арістотель зазначав: «Істота, яка не здатна вступати до спілкування, або тварина, або Бог». Цілісне формування людини пов'язане з природними задатками, соціальним середовищем і внутрішнім «Я» (волею, устремліннями, інтересами і т.д.). Усе сказане вище дає змогу дати загальне визначення: людина - душевновизначена природно-соціальна істота.

Отже, поняття «людина» є родовим поняттям, що відображає загальні риси, притаманні людському роду: як загальносоціальні, так і природні, психічні, біологічні.

Брик Анна

*студентка факультету ветеринарної медицини,
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

Науковий керівник:

Супрун А.Г.

*канд. філос. наук, доцент кафедри
філософії та міжнародної комунікації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЕТИКА КАНТА І СУЧАСНІСТЬ

Відомого німецького філософа Іммануїла Канта відносять до фундаторів однієї з найдавніших філософських дисциплін – етики. І тому його по праву

вважають творцем найвищої філософії-практичної, іншими словами - етики та естетики. Основними працями Канта є – «Критика практичного розуму» (1788) «Критика чистого розуму» (1781) та «Критика здатності судження» (1790). «Критика практичного розуму» присвячена саме етичній проблематиці, проблемам моралі.

I. Кант у своїх численних роботах вивів та обґрунтував принципи власної етичної теорії – ідеалістичної, всезагальної, хоча і дещо формальної. Найбільшої уваги Кант приділяв питанню моральності. Послідовно розвинене в ряді спеціальних праць, воно було найбільш розроблене, систематичне і завершене. Імануїл Кант поставив цілий ряд критичних проблем, пов'язаних з визначенням поняття моральності. Одна з заслуг Канта в тому, що він відділив питання про існування Бога, душі, свободи від питання практичної свідомості. Кант вважає, що людський розум пізнає не "речі в собі", а явища речей, результат їхньої дії на органи чуття людини. «Речі в собі» стають явищем завдяки апріорним формам споглядання (простір-час) та апріорним формам мислення (якість, кількість, причинність, реальність та ін.), тобто таким формам, які мають позадосвідне походження. Наступною сходинкою пізнання — є розум, який, за Кантом, завершує мислення і, при цьому, не створює нічого нового. Він заплутується у невирішених протиріччях —«антиноміях» чистого розуму. Кант вважає, що таких антиномій чотири, але вирішити їх неможливо, оскільки кожна з тез, що складають антиномії, можна однаково логічно довести або спростувати. Практичний же розум у Канта керує всіма практичними вчинками людини, в тому числі й моральними.

Що ж стосується справжнього морального вчинку людини, за Кантом, можна стверджувати – він полягає в тому, щоб не очікувати нагород, ані в цьому, ані в іншому світі, а виконувати свій обов'язок безвідносно до яких-небудь надій та сподівань. Аналізуючи етичну філософську позицію Канта, приходимо до висновку: людину не можна використовувати як засіб, а лише як мету. Мораль, не розглядається лише як можливість досягнення якого-небудь результату. При такій інтерпретації моральність перетворюється в

чисто технічну, прагматичну задачу, в питання про «розважливість», уміння і спроможності ефективно досягати поставлені цілі.

Такі принципи чинності, звичайно, мають місце в людському житті; Кант називає їх умовними, гіпотетичними імперативами: якщо бажаєш досягнути якогось результату, слід робити так. Але вся справа в тому, що такі правила, визначаючи засіб здійснення цієї мети, залишають в стороні питання про визначення самої мети. Справді, моральні вимоги до людини не можна звести лише до яких-небудь технічних приписів, що вказують на те, як ефективно досягнути мети.

Виникає цікаве запитання, як етика І. Канта реалізовується в сучасності? Він був прихильником суворих правил у сфері моралі. Відомо, що людський вчинок набуває морального виміру лише тоді, коли він ґрунтується на виборі у полі протистояння Добра і Зла. В моральному розумінні моральна оцінка вчинку стає можливою і коректною у тому разі, коли його суб'єкт міг би його й не здійснити, обравши якийсь інший варіант поведінки. Саме тому вимушене добро не знаходить моральної оцінки, більше того – його просто не цінують, а вимушене зло прощають. Чи не є актуальною ця проблематика? Звичайно є.

Як висновок, можна стверджувати, суто моральна проблематика починається там, де йдеться про вибір людиною тих чи інших намірів, цінностей, варіантів поведінки, цілей тощо. Свобода волі, як здатність людини вільно визначати свою власну життєво-практичну спрямованість, стає з усіх різновидів свободи найбільш істотною та цінною. Не випадково традиційне розуміння сутності вибору в усіх його формах - від політики до моралі - в першу чергу зводилось до проблеми самовизначення людини.

Етика загалом не зводиться до «внутрішньої механіки» душевних імпульсів і переживань людини, а має нормативний характер. Проте, нажаль, ідеї Канта, хоча і є глобальними та морально вірними орієнтирами в умовах сьогодення, все ж, не мають повноцінного функціонування в сучасному суспільстві.